

videti kar dva taka umotvora: Znachor ali Po poti usode in V vrtincu strasti. — Proizvajalcem teh filmov naj kot nevtralcji rešujemo dobičke! —

Toliko neprikritega diletantizma, kot v omenjenih dveh filmih, že dlje časa nismo mogli občudovati. „Vrtincu“ uspešno konkurirajo le še avstrijski filmi po Ganghoferjevih romanih. Oba filma pa sta nekoliko nadut poizkus fevdalnih protežirancev — igralcev, režiserjev, asistentov. frb.

Kronika

Samokritika

Poslednji veliki dogodki v sovjetski literaturi, oznanitev dobe socialističnega realizma, so se zgodili 1930. in 1934. Majakovski je napisal svojo programsko pesem „Na vse grlo“, zvaro patetične romantike in političnega realizma, kjer naglašja dosledno političnost umetnosti. Poleg tega pa je Gorki na pisateljskem kongresu načelno proglasil socialistični realizem: „Socialistični realizem utrjuje bit kot dejanje, kot tvoritev, katere cilj je nepretrgan razvoj najbolj dragocenih sposobnosti človeka, zaradi njegove zmage nad naravo, zaradi njegovega zdravja in dolgoletja, zaradi velike sreče, živeti na zemlji, ki jo hoče, ustrezajoč nenehni rasti svojih potreb, vso obdelati kot prekrasno bivališče človeštva, združenega v eno družino.“ Na stežaj so se razpahnila vrata, sveža sapa je odnesla kupe zastarelih programov. Ljudje so vrgli s podstavkov zadnje lar-purlartistične apologete. Osnovno jedro nove umetnosti: Vsi in vse v boj za novo dobo. Jasna in brezkompromisna zahteva, ne izključujoča individualnih poti in iskanj. Na kakšen način razvijajo pisatelji ideje svojega duhovnega očeta Gorkega, kako razumevajo verze Majakovskega, je vprašanje, ki je vse pozornosti vredno.

Znani dramatik K. Trenjev je objavil pripombe, v katerih opozarja pisatelje predvsem na njihovo pogosto opažano tehnično nezmožnost. Resnično, najvažnejše, najgloblje ter najobčutljivejše vprašanje sodobne ruske literature je vprašanje tehnologije, vprašanje prijemov in izdelanega poklicnega pogleda na stvarnost. Čisto filozofska doba „ali bi ali ne bi... priznal... nove snovi in ali bi ne bilo pripravneje umakniti se za oblake?...“, ki je bila že takrat, ko se je uveljavljala, obsojena na klavrno smrt, je izginila, kakor da bi je nikoli ne bilo. Sovjetski pisatelji so ena družina, kajti pot je jasna. Kvaliteta pa počasi zmaguje. Tri stvari so po Trenjevu vzrok, da sovjetska drama zaostaja za življenjem: površnost kritike, pomanjkanje bogatega psihološkega znanja pri dramatikih in preozko reševanje pravilno zastavljenih problemov.

V deželi, kjer se vse naslanja na tovariško pomoč in samokritiko, postaja ravno literarna publicistika odločilnega pomena. S svojimi sijajnimi članki o mladih pisateljih je Maksim Gorki mnogo pripomogel k razvoju kritike. Poznejši kritiki pa vendar pre-malo poznajo tehnični proces pisateljske obrti in se le preradi zadovoljujejo z golimi zahtevami ter apriornimi sklepi.

Med dramatikami se govori: „Drama je sicer slaba, a koristna.“ Najboljši sovjetski dramatičarji, Pogodin, Katajev, Trenjev, Kornejčuk, so že zdavnaj dokazali, da le umetniško dovršena drama lahko koristi in je, narobe, le tista drama umetniško dovršena, ki ima globoko aktualno tendenco. Kakšne so tiste „slabe, a koristne“ drame? Trenjev popisuje njihovo stereotipno vsebino: Nekje žive skupaj pristrčni in idealni prijatelji ali zaljubljeni ali bratje ali soprogi. Avtor nam jih pričara vzorne in napravi vse, kar more, da bi se niti prijatelju niti bratu niti gledalcu ne zasanjalo kaj slabega o katerem koli izmed njih. A proti koncu se eden od njih izkaže za saboterja. Zakaj? Tako hoče avtor. Psihološke utemeljenosti v liku ni. Teh „slabih, a koristnih dram“ (ki se zdaj vneto pobijajo) smo zadnje čase doživeli lepo število.

Nova doba je tako mnogostranska in zategadelj še neizučena, da se nekateri bojijo zgrešiti pot, če bi se z vso močjo zagnali v trušč novega življenja. Zato se rajši umikajo v zgodovino. Smešno je videti poleg osebnosti Majakovskega, ki je pozival: „Treba je drveti v jutri, naprej, da bodo hlače pokale v šivih!“ — umetnike, ki ponavljajo s trmo bledikaste gospodične: „Zakaj pa imamo preteklost? Kaj bi brez nje?“ Nihče ne odreka sovjetski umetnosti takih svetovnih umotvorov, kot so roman in film „Peter I.“, „Aleksander Nevski“ in dr., vendar se preobloženost z zgodovinskimi snovmi ne more odobravati. „Naša umetniška dolžnost, — pravi Trenjev, — ni samo odražati življenje, temveč tudi reševati njegove probleme.“ Tu ne pomagajo arhivi.

Beg v zgodovino napada v svojem članku tudi najmodernejši ruski dramatik Pogodin (avtor znamenitih „Aristokratov“): „Mi dobivamo ogromen klasičen repertoire,“ graja Pogodin gledališča, „toda na žalost na račun modernega...“ In res, če pregledamo n. pr. repertoire „hudožestvenikov“, bomo našli le nekaj sodobnih izvornih dram, dasi poseduje skupina dve gledališki dvorani. V sovjetskih revijah najdemo izvrstne strokovnjaške eseje o Puškinu, Tolstem in Herzeniu, o tehnologiji nove umetnosti malo več kot nič. „Preteklost, — pravi Pogodin, — če je še tako veličastna, bo brez tega, od česar živi in diha, za kar trpi, se bori in zmaguje sodobni sovjetski človek, samo preteklost — bo mrtva.“ Tudi Pogodin se vrača k tehnologiji in kaže na preveliko razdrobljenost delovanja književnikov. Obstoji n. pr. posebna vrsta „obrambnih pisateljev“. Saj mora biti vsak sovjetski književnik v tem težkem času obrambni pisatelj. „Mogoče,“ predvideva Pogodin, „bo moral marsikateri literat pregledati svoje načrte in se mobilizirati. Za ta primer imamo klasične primere Vladimirja Majakovskega.“ Na vsak način se pisatelj ne sme zabubati v ozko specialnost in mora stati na straži.

Mnogoštevilne kritične opazke, kakor zgoraj navedene, tičoč se neposredno pisateljske obrti, pričajo o delu sovjetskih književnikov. V njih literarnih krogih zmaguje samokritika.

J. Rus.

Misli Vladimira Majakovskega

Majakovski. Ulični tribun, pesnik koračnic, socialističnih poemov, letakov, zbadljivk in feljtonov. Življenjske slike, brezkončno drzne, kakor življenje, do konca tendenciozne. Predružačil je dotedanjo poezijo, uvedel je vanjo — revolucijo.

Njegov pomen je velik. Izvir poezije socializma je. Celo pesniki, nasprotujoči ali vsaj tuji njegovim nazorom, se odslej ne povrnejo več s čisto vestjo in lahkim srcem na krhko raven, kamor se je povzpел njegov nemirni duh. Bil je pravi glasnik svoje dobe:

„Dovoljno groševih istin, iz serca staroje vytri!

Ulici naki kisti, Ploščadi naši palitri! —

Majakovskega imenujejo (mnogi zaničljivo!) pesnika „agitek“, torej pesnika „dnevni“ doživljanj. Res, stopil je v tem pogledu niže, kot navdahnjeno zbadljivi Heine v svojih „Zeitgedichte“. Toda to ni vse! Slepce je, kdor ne začuti nekaj večjega, dosti večjega v tehle agitkah. V dnevnem političnem življenju, v katero je „strmoglavil,“ je slutil, še več, je slišal glas novega časa.

Iz članka „Kako se delajo pesmi?“

Tvoriti pravila — to ni cilj poezije. V takem primeru se pesnik prelevi v sholasta, ki ne vadi v sestavljanju pravil za neresnične ali nepotrebne stvari in okoliščine. N. pr.: nepotrebno bi bilo izmišljanje pravil za seštevanje zvezd med hitro vožnjo. Življenje poraja okoliščine, ki potrebujejo formulacij, ki potrebujejo pravila. Način formulacij, končni cilj teh pravil opredeljujejo potrebe naših bojev. Revolucija je na pr. vrgla na cesto grobi jezik milijonov; žargon predmestij je oblił glavne ulice; pogovori, ki se šepetajo v restoranih, — so strti. To je — nova oblika jezika.